

**ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО
ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В ПОЛІССІ УКРАЇНИ**

В.Г. Дідора, д.с.-г.н., професор

Ю.В. Шеремет

Житомирський національний агроекологічний університет

Наведено результати наукових досліджень щодо впливу доз мінеральних добрив та норм посіву на урожайність сортів льону олійного в умовах центрального Полісся України.

Ключові слова. льон олійний, норми висіву, дози мінеральних добрив, урожайність.

Постановка проблеми. Льон олійний, як енергетична культура, займає чільне місце у вирішенні проблеми виробництва жиру для використання у технічній промисловості. Практика показує, що найбільш дешевим і швидкодіючим заходом підвищення врожайності насіння льону олійного є запровадження стабільних за врожайністю і екологічно пластичних до абіотичних факторів нових сортів.

Сучасні системи інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур висувають ряд вимог до нових сортів льону олійного, що пропонуються виробництву. В умовах Полісся України особлива увага при цьому приділяється:

- впровадженню нових сортів і встановленню їх взаємодії в системі генотип-середовище;
- формуванню високого фотосинтетичного потенціалу за рахунок створення оптимальної щільності стеблостою, використання елементів живлення впродовж вегетаційного періоду та здатності управляти мінливістю фенотипу, підвищенню коефіцієнту корисної дії ФАР,
- підвищенню адаптивної спроможності рослин за умов стресових ситуацій (низькі температури, повітряні посухи, перезволоження та спалахи різноманітних захворювань тощо), що дозволяє використовувати закладений у них продуктивний потенціал і зводити до мінімуму втрати врожаю.

Аналіз останніх досліджень. Льон олійний є цінною технічною, харчовою та лікувальною сировиною. Насіння його містить біля 49% олії, яку використовують у різних галузях промисловості: лакофарбовій (для виготовлення натуральної оліфи, лаків, емалей, фарб для підводних робіт); електротехнічній, автомобільній, суднобудівній та ін. [1].

Олія з льону, за рахунок вмісту ненасичених жирних кислот білків, вуглеводів, органічних кислот, вітаміну А, ферментів тощо, має важливе харчове значення та лікувальну властивість [2].

Нині в усьому світі попит на насіння льону зростає, а сфера його застосування розширюється.

В степовій та лісостеповій зонах України льон олійний займає понад 21 тис. га за середньої врожайності 0,75-1,2 т/га. Вирощування його в основному орієнтоване на експорт, оскільки вартість 1 т товарного насіння станом на

01.03.2012 р. у середньому становить 4.3 тис. грн. [3].

Постала проблема вивчення та теоретичного обґрунтування технології вирощування його в Поліській зоні України [4,5].

Метою досліджень є розробка технології вирощування льону олійного в умовах Полісся України шляхом підбору сортів, удосконалення системи живлення та визначення оптимальної норми висіву насіння.

Методика досліджень. Дослідження проводилися в умовах дослідного поля ЖНАЕУ. Ґрунт сірий лісовий, за механічним складом супіщаний; материнська порода – водно-льодовикові відкладання, ступінь окультурення – середня.

Орний шар ґрунту глибиною 18-20 см, містить гумусу (за Тюрнімом) – 1,1-1,4%; легкогідролізованого азоту (за Корнфілдом) – 48,5-51,5 мг /кг ґрунту; рухомого фосфору (за Кірсановим) та обмінного калію (за Масловою) відповідно 70-80 і 80-100 мг /кг ґрунту. Реакція ґрунтового розчину кисла рН – 4,9-5,1 ; Нг – 2,2-2,5 мг-екв./100 г ґрунту; сума поглинутих основ становить 2,55 мг-екв./100 г ґрунту.

Облік урожаю насіння і льоносоломи проводили методом суцільного обмолоту з ділянок з наступним доведенням до стандартної вологості льоносоломи і насіння відповідно до 19 і 12%.

Трифакторний польовий дослід з вивчення сортів, доз добрив і норм висіву льону олійного проводився за схемою:

Фактор А – дози добрив: 1. Без добрив – контроль. 2. $N_{34}P_{10}K_{21}$. 3. $N_{52}P_{16}K_{36}$. 4. $N_{71}P_{22}K_{51}$.

Фактор Б – сорти льону олійного: 1. Блакитно-Помаранчевий – контроль. 2. Симпатик.

3. Еврика.

Фактор В - норма висіву насіння, млн. шт. /га: 1) 6. 2) 8. 3) 10.

У дослідженнях вивчали сорти, що внесені до Державного реєстру сортів і гібридів України.

Результати досліджень. Ріст і розвиток рослин льону олійного характеризується густотою сходів і збереженням її на час збирання, проходженням фенологічних фаз росту й розвитку, динамікою утворення площі листової поверхні, величиною фотосинтетичного потенціалу і чистої продуктивності фотосинтезу, витратами вологи і поживних речовин на утворення одиниці врожаю, реакцією на абіотичні фактори.

Врожайність насіння льону олійного визначаєли погодні умови в роки проведення досліджень, дози мінеральних добрив та норма висіву (табл.1.).

Таблиця 1

Урожайність насіння льону олійного залежно від доз мінеральних добрив і норми висіву, т /га (середнє за 2010-2012рр.)

Дози добрив	Сорт	Норма висіву, млн.шт насінин на 1 га					
		6,0		8,0		10,0	
		т/га	± до контролю	т/га	± до контролю	т/га	± до контролю
Без добрив - контроль	Блакитно-помаранчевий (контроль)	0,95	-	1,01	0,06	1,05	0,1
	Симпатик	1,20	0,25	1,09	0,14	1,14	0,19
	Еврика	1,22	0,27	1,32	0,37	1,37	0,42
N ₃₄ P ₁₀ K ₂₁	Блакитно-помаранчевий (К)	1,09	0,14	1,20	0,25	1,21	0,26
	Симпатик	1,12	0,17	1,22	0,27	1,24	0,29
	Еврика	1,23	0,28	1,27	0,32	1,28	0,33
N ₅₂ P ₁₆ K ₃₆	Блакитно-помаранчевий (К)	1,25	0,3	1,36	0,41	1,38	0,43
	Симпатик	1,28	0,33	1,38	0,43	1,40	0,45
	Еврика	1,44	0,49	1,48	0,53	1,49	0,54
N ₇₁ P ₂₂ K ₅₁	Блакитно-помаранчевий (К)	1,24	0,29	1,38	0,43	1,40	0,45
	Симпатик	1,30	0,35	1,40	0,45	1,42	0,47
	Еврика	1,46	0,51	1,50	0,55	1,51	0,56
Середнє за норми висіву		1,23		1,30		1,32	
± до контролю		-		0,07		0,09	

НІР₀₅ фону живлення 0,04, сорту і норми висіву 0,03

З даних таблиці 1 видно, що сорт Еврика на контрольному варіанті (без добрив) забезпечив найвищий приріст врожаю насіння (0,42 т/га) за норми висіву 10 млн.шт./га порівняно з сортом Блакитно-помаранчевий.

За внесення доз мінеральних добрив на запрограмований урожай виділяється сорт Еврика, приріст врожаю якого по відношенню до сортів Блакитно-помаранчевий та Симпатик на фоні N₃₄P₁₀K₂₁ становить за норми висіву 6 млн. шт./га – 0,14, 8 млн. шт./га – 0,32 та 10 млн. шт./га – 0,32 т/га, порівняно з варіантами без внесення

добрив.

У сорту Еврика, на фоні N₇₁P₂₂K₅₁ отримано приріст урожаю насіння 0,51-0,55-0,56 т/га за норми висіву відповідно 6-8-10 млн. шт./га.

Висновки. В умовах Полісся України для одержання запрограмованого врожаю льону олійного на ясно сірих ґрунтах можна рекомендувати: висівати новий сорт Еврика; вносити оптимальну норму мінеральних добрив N₅₂₋₇₁P₁₆₋₂₂K₃₆₋₅₁; вважати оптимальною нормою висіву 8 млн. шт. схожих насінин /га.

Список використаної літератури:

1. Дерименко Т. Ф. Вирощування олійних культур в Україні / Т. Ф. Дерименко, І. П. Поляк. - К., 1995.-204 с.
2. Пашенко Л. П. Использование семени льна для повышения биологической ценности хлебоу- лочных изделий / Л. П. Пашенко, Г. Г. Странатко, Н. Н. Булгаков, Ю. А. Кулакова, Е. П. Золотарева // Хранение и переработка сельхозсырья. – 2003. - № 4. – С. 82 - 85.
3. Пешук Л. В. Біохімія та технологія оліе жирної сировини : навч. посіб. / Л. В. Пешук, Т. Т. Косен- ко – К. : Центр учбової літ-ри, 2011. – 296 с.
4. Дідора В. Г. Вплив елементів технології на показники якості льону олійного / В. Г. Дідора, М. Ф. Рибак, С. Б. Шваб // Зб.наук.пр. УНУС. - Умань, 2010. - Т. 1. – В. 74.- С. 39 - 47.
5. Дідора В. Г. Продуктивність льону олійного залежно від елементів технології вирощування в умовах Полісся / В. Г. Дідора, М. Ф. Рибак, С. Б. Шваб // Корми і кормо виробництво : міжвід. тематич. наук.зб. -Вінниця, 2009. –Вип. 64. - С 113 - 120.

ПРОДУКТИВНОСТЬ ЛЬНА МАСЛИЧНОГО В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕХНОЛОГИИ ВЫРАЩИВАНИЯ В ПОЛЕСЬЕ УКРАИНЫ

В.Г. Дидора, Ю.В. Шеремет

В статье приведены результаты научных исследований влияния доз минеральных удобрений, норм посева на урожайность сортов льна масличного в условиях центрального Полесья Украины.

Ключевые слова: лен масличный, нормы сева, дозы минеральных удобрений, урожайность.

**EFFICIENCY OF FLAX OLIVE DEPENDING ON ELEMENTS OF TECHNOLOGY
OF CULTIVATION TO POLESYE OF UKRAINE**

V.G. Didora, Yu.V. Sheremet

The results of research on the influence of fertilizers doses and norms of seeding on yield varieties of linseed in Ukrainian central Polesye.

Key words: *flax olive, norms of sowing, dose of mineral fertilizers, productivity.*